

CONSTANTIN FROSIN, POET FRANCOFON ȘI IMBATABIL TRADUCĂTOR

Catinca Agache¹

De universitarul-poet și traducător, eseist și publicist Constantin Frosin e greu să te apropii. Numai dacă parcurgi Cv-ul său, realizezi că ai în față o personalitate plurivalentă, dificil de prins într-o schiță de portret. O personalitate care, se pare, e mai bine cunoscută în Franța decât în România. Căci universitarul Constantin Frosin a ținut, din '90 încoace, drumuri trainice în spațiul francofoniei, fiind, exclusiv, un scriitor de limbă franceză. Deși cunoaște bine încă alte șase limbi, a ales să publice și traducă cu prioritate pe acest palier lingvistic foarte apropiat de sufletul nostru: franceza.

Parcurgând toate treptele universitare până la profesor și decan, la Universitatea Danubius din Galați, Constantin Frosin a dezvoltat paralel o intensă muncă de traducător și a manifestat o vie prezență în spațiul poetic românesc și francez. Membru al Uniunii Scriitorilor din România (2000), el este, totodată, membru al diferitor alte (multe) repute societăți din țară, dar mai ales al unor prestigioase societăți literare din Franța (**SPAF** -Societatea Poeților și Artiștilor Franței; **SPF**- Societatea Poeților Francezi/ Société des Poètes de France), din Francofonie, în general (**ADEL**F-Asociația Scriitorilor de Expresie Franceză/ Association des Ecrivains d'Expression Française; al Academiei Francofone, ori al unor organisme internaționale (Academia Internațională din Luteția, Academia Europeană) ș. a. Aceste demnități - pe care nu le-am mai întâlnit recent la niciun alt scriitor român - vorbesc de la sine despre prestigiul atins de Domnia-sa. Numeroasele premii și medalii deținute - Premiul și Medalia Parlamentului European („Trophée Gerner”, 1995, Strasbourg); Marele Premiu al Academiei Francofone (1999); Medalia de Aur a Academiei Internaționale din Luteția (1999); Marele Premiu pentru Literatură al Institutului Italian de Cultură și al revistei *Nuove Lettere* (1998); Medalia de aur a Meritului și Devotamentului Francez (2009), Medalia de Aur a Renașterii Franceze (2012) etc. – vin să confirme recunoașterile sale în plan european și, evident, național. Ofițer al Ordinului național francez al Artelor și Literelor (2009), Cavaler al Ordinului francez al Artelor și Literelor (2000), Ofițer al Ordinului național francez al Laurilor Academice (2004),expert în problemele Francofoniei, membru al Academiei Francofone (din 1991), el este inclus în„Who's Who in France”, în„Anuarul Personalităților din Francofonie: Le Richelieu” ș. a. De altfel, autorul, foarte grijuliu cu fixarea imaginii sale pentru posteritate (și pentru contemporaneitate, evident), are propriul

¹ Critic francofon.

site, figurează în *Wikipedia* și în multe alte surse de informare din spațiul virtual, fără de care se poate spune că e extrem de dificil să fii cunoscut astăzi.

Autor a peste 40 de cărți originale (multe publicate în Belgia, Franța sau Canada), între care 20 de poezie, el este, de asemenea, traducătorul neobosit, cu un palmares impresionant de volume (9 din franceză în română, cca 200 din română în franceză) apărute în edituri românești și francofone, precum și de poeme, eseuri, publicate în reviste din Francofonie (peste 600, din Franța, Belgia, Italia, Luxemburg, Canada, dar și din Germania), între care, a tradus cca 100 de scriitori români etc. Aceste date pun în evidență o performanță greu de atins, o trudă uriașă de a găsi echivalențele cele mai reușite dintr-o limbă în alta, o stăpânire perfectă a acestora, a nuanțelor și bogăției lor de exprimare, o iubire nelecuită față de literaturile din care traduce (franceză, italiană, română). Mai mult, este și un teoretician al artei traducerii (*La Traduction entre Mythe et Réalité*, Éd. Le Brontosauve, 2003; *Art et technique de la traduction*, Ed. Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, Galați, 2000), autor a numeroase eseuri despre traducere.

În plus, este istoric al literaturii franceze (*Aperçu d'histoire de la littérature française*, ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2004) și lingvist, alcătuitor de dicționare (*Dicționar de argou francez-român*, Ed. Nemira, București, 1996), de instrumente necesare juriștilor (*Le français juridique*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2001), economiștilor, turiștilor și oamenilor de afaceri, pentru a se descurca în această limbă. Să amintim că prima traducere a fost o carte despre Eminescu, pe care a publicat-o în Franța (Constantin Crișan. *Eminescu sau blestemul în genunchi / Eminescu ou le blasphème de l'agenouillement*, Éd. Les Trois Cailloux, Amiens, France, 1993), că s-a aplecat cu atenție asupra poeticii geniului poeziei românești căutând cele mai reușite echivalențe în limba lui Hugo (*Luceafărul, Sonete*, 1997, 2001, 2002). Din aceeași dorință de a face cunoscute valorile literare naționale, i-a tradus și publicat pe Caragiale (Cartea Românească, 2002), Ion Barbu (Ed. Eminescu, 1995), Urmuz (Cartea Românească, 2001), ori pe contemporani, precum Sorescu, Eugen Simion (editați la Strasburg), Horia Zilieru, Leonida Lari etc.

Din literatura franceză, s-a oprit la nume de scriitori mai mult sau mai puțin cunoscuți (Louis-Ferdinand Céline, Daniel Walther, Laurent Bayard - Ed. Nemira, etc.), aducându-i în atenția lectorului român. Datorită bogatei sale activități în această sferă a echivalențelor lingvistice, a fost ales, pe merit, Președintele de Onoare al Asociației Traducătorilor Profesioniști. „Practic, toate traducerile din română care ne parvin, sunt datorate d-lui Costantin Frosin, profesor la Universitatea Danubius Galați” - remarcă Paul Van Melle, subliniind astfel o realitate dură, și anume lipsa unui proiect național de anvergură la acest definitiv capitol al promovării literaturii române în lume.

Activitatea sa publicistică e strâns legată de cea de traducător, întrucât publică prioritar în limba franceză, în calitate de colaborator la prestigioase reviste din spațiul francofon („Lettre Internationale”, „Bulletin Français”, „Le Bulletin de la Maison de Poesie de Paris” ș. a.), sau în revista „Le Courrier international de la Francophilie” (al cărei director este), ceea ce i-a adus și calitatea de membru al Asociației Ziariștilor din România (AZR, din 1991). Debutul în

publicistică s-a petrecut în limba română, în România (februarie 1990, în *Revista V*, Focșani), ulterior a debutat și în limba franceză, în spațiul francofon, în care a optat să scrie exclusiv (1990, în revista *Florica* a lui Nicolas Sylvain).

Am considerat această succintă incursiune în biograful autorului necesară pentru conturarea profilului său poetic, întrucât cele două fațete - de traducător și poet francofon - se află mereu în interdependență și interconexiune, cu atât mai mult cu cât el nu scrie decât în franceză. Afirm asta pentru că, iată, Constantin Frosin a debutat editorial ca scriitor mai întâi în limba franceză, în afara țării (*L'ivre de peau hési(t)ie*, L'Etoile d'Argent, Belgia, 1992), și apoi la o editură din România, dar tot în limba franceză (*Ikebana en miettes*, Éd. Alma, Galați, 1994), lucru mai rar întâlnit și extrem de dificil - ca un poet să se traducă singur, să scrie direct în altă limbă decât cea maternă, ori în două-trei limbi. De subliniat că, la cele 20 volume de poezie proprie (între care 11 apărute în România, 9 în spațiul francofon), se adaugă peste 300 poeme proprii publicate în reviste din Francofonie, sau multe altele incluse în cele peste 60 antologii de poezie de expresie franceză, apărute în Franța, Belgia, Luxemburg, Canada (*Flammes vives*, Éd. Flammes Vives, Paris, 1993; *Poètes roumains du XX-e Siècle*, Éd. Résumé, 1995; *Mille poètes, mille poèmes*, Éd. L'Arbre à Paroles, Bruxelles, 1997; *La Brigade*, de René Bonnet de Murlive, Éd. Arcam, Paris, 2002); *Soif de Mots*, Éd. Le Brontosauve, Franța, 2003 ș. a.). Este, în plus, alcătuitor de antologii de poezie română tradusă în limba franceză (*Poètes Roumains du XX-e siècle*, ed. revistei "Résumé", France, 1994 ș. a.). *Mots de passe* (1995), *Poèmes* (1995), *Pages poétiques* (1997), *Tout en vous aimant* (1998), *Pohèmes drôles à tics* (2003), *Après l'amour, à la belle étoile* (2002), sunt câteva din titlurile volumelor de poeme originale editate la Strasburg, la Paris, la Avignon - Éd L'Ancier, Le Brontosauve etc. (la edituri franceze, belgiene, canadiene, luxemburghize, italiene)).

La acestea se adaugă studiile critice - o pertinentă și inedită abordare a lui Cioran (*L'autre Cioran. Cioran lève le masque*, Editions L'Harmattan, Paris, 2010), trecută aproape neobservată în țară -, bogata eseistică (cca 100 eseuri în reviste străine, cca 200 în cele românești, între ele: *Schimbarea limbii nu înseamnă schimbarea la față*, Editura Eminescu, 2000; *Du non sens au paradoxe*, éditions Le Brontosauve,)

Pentru scriitorul de expresie franceză Constantin Frosin, „literatura este, așa cum mărturisește (*Mărturisirea mea de credință literară*, în „Monitorul cultural”, nr. 9, 2011), o cale, un mijloc, iar nu un scop în sine”, ce s-ar putea divide în trei direcții: „1. *poezie, de tip experiment* (vezi Subrealismul, direcție lansată de noi în Francofonie); 2. *Eseu* - categorie care se subdivide în: a. eseu legat/inspirat de problemele puse de traducerea literară (...), cu caracter didactic, dedicate (...) traducătorilor profesioniști; b. eseu filosofic ori metafizic; c. eseu cu tente de libellă, autoironie sau pamflet (...); 3. *creație literară de tip ludic, defulatoriu, sau scriitură sub dicteu*; 4. *recenzii, prefețe, postfețe*. În toate aceste direcții s-a manifestat și el, „Poezia nu e deci pentru el nici consolatoare, nici reparatoare, ci substanță vie » - remarcă criticul literar Jean-Paul Gavard-Perret.

Cele două cărți apărute în 2012 la Tipo Moldova Iași, în ambițioasa colecție „Opera Omnia. Poezie contemporană” (în care au fost incluși importanți poeți contemporani din

spațiul general al limbii române), relevă sintetic cele două dimensiuni creatoare ale scriitorului și traducătorului Constantin Frosin. Este vorba de două antologii: una colectivă - *Petite anthologie de poésie roumaine* (traducere și selecție de Constantin Frosin); alta de autor - Constantin Frosin. *L'Âme de l'argile*.

Prima dintre acestea se deschide cu traduceri din folclorul românesc - trei celebre balade/legende românești (*Miorița, Legenda Mânăstirii Argeșului, Toma Alimoș*) – și continuă cu peste 250 de poeme din creația literară, începând cu Petru Cercel și încheindu-se cu Vasile Voiculescu, ordinea stabilită fiind cea alfabetică. Finalul volumului include, în loc de postfață, poemul *La traduction* de René Bonnet de Murlive, o binevenită notă bibliografică și câteva (deloc puține) referințe critice semnate de renumiți critici literari, universitari, oameni de cultură din țară (Eugen Simion, Bogdan Ghiu, Valentin Protopopescu), cât mai ales din spațiul francofon din Franța (Jean Dutourd, de la Academia Franceză; Jacques Charpentreau, directorul revistei „Maison de poésie de Paris”; Paul Van Melle, directorul revistei „Inedit”; Gustave Hodebert; Catherine Bankhead, directorul revistei „Art et Poésie de Toraine”; Nadine Dormoy, președinta Asociației „L'Europe plurilingue”; Dominique Dutilloy, jurnalist; Françoise Wuilmart, directorul Centrului European de Traducere Literară «Centre Européen de Traduction Littéraire»; Joël Conte; Jean-Paul Gavard-Perret, profesor la Universitatea din Chambéry; Louis Delorme, poet, critic, eseist, editor; Daniel Aranjó, profesor universitar, poet și critic literar, traducător, laureat al Academiei Franceze), Canada (Jacques Bouchard, Universitatea din Montréal), Italia (Gio Ferri, directorul revistei „Textuale”). Să spunem că cel mai întins spațiu este rezervat lui Eminescu (47 de poeme, între care nu și *Luceafărul*- tradus și publicat separat - sau *Memento Mori, Glossă*, în schimb, multe postume): capitolul *Eminescu - Le génie tutélaire*. Selecția este una subiectivă și obiectivă, alături de Vasile Alecsandri, Nicolae Iorga, Alexei Mateevici, Alexandru Macedonski (cu câte un poem), figurează poeți interbelici (Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Barbu, Lucian Blaga, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Octavian Goga, Magda Isanos), sau contemporani (Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Zaharia Stancu, Ileana Mălăncioiu, Radu Cârneli), și un răătăcit optzecist (Adrian A Lui Gheorghe). Despre calitatea traducerilor lui Constantin Frosin, au scris personalitățile menționate mai sus, texte publicate din care voi extrage (în traducerea mea) doar câteva aprecieri foarte elocvente: „minunată traducere (Ion Barbu) sub pana lui Constantin Frosin, care face să reiasă jocul de visare și muzică, de idee și cuvânt”(Jean-Paul Gavard-Perret); „Cunosc de multă vreme traducerile lui Constantin Frosin, care sunt traduceri făcute de un poet. Ceea ce reiese din simțul ritmului, din focul său tainic. Când stăpânești o limbă în felul acesta, când « o posezi », înseamnă că o iubești și o cunoști sub toate aspectele, și că ești capabil chiar s-o întorci pe toate fețele, așa cum merită, de altfel, doar adevăratele amante - cele iubite.”(Daniel Aranjó); „Constantin Frosin, Românul perfect bilingv, și în plus dublat de o vastă cultură, de un vocabular francez foarte bogat și mai ales de o sensibilitate estetică” (Jacques Bouchard); „prin întreaga sa activitate poetică și literară din ce în ce mai auzită/cunoscută, el se situează ca un cuceritor al acestei Europe, la care noi toți aspirăm, reunind culturi nu atât diferite, cât complementare” (Joël

Conte);,,versiunea pe care o publică Constantin Frosin (a poemului „Luceafărul” - *Hypérion* - de Mihai Eminescu, n. n.), considerată prin comparație (cu traducerea Magdei Isanos, n. n.), este vizibil mai modernă, mai vie și mai ales mai accesibilă lectorului de astăzi” (Paul Van Melle);,,Nu este deloc simplu să reconstitui gândirea unei limbi în alta, să nu-i trădezi nici spiritul, nici litera”(Louis Delorme, prefațatorul antologiei *Les Poètes roumains à l'honneur*, directorul Editurii Le Brontosauve, editorul Antologiilor *Soif de mots*, primul Poet laureat al unui Premiu național de Poezie, acordat de totalitatea asociațiilor și societăților de poezie din Franța, prieten al României și prețuitor al valorilor românești);,,traducerea d-voastră (*Sonetele* lui Eminescu, n. n.) e un mic cadou pe care îl faceți literaturii franceze” (Jean Dutourd);,,sunt într-adevăr impresionat de efectul transportării versului muzical din *Joc secund* (Ion Barbu, n. n.) în limbajul, periculos prin precizie, al poeziei franceze” (Eugen Simion);,,două excelente versiuni (Urmuz, n. n.), în franceză (Constantin Frosin, n. n.) și în engleză, impecabil realizate” (Bogdan Ghiu); „Constantin Frosin este un teribil traducător în franceză, constant interesat de promovarea, interpretarea și apărarea marilor autori ai culturii române. (...) Un lucru e cert: umanistul autor gălățean este un intelectual superior. (...) scrie cu rigoarea unui logician metamorfozat în gramatician și cu dezinvoltura unui scientist convertit la literatură.” (Valentin Protopopescu, în revista „Radio România”). Traducătorul aduce clarificări nu numai în ceea ce privește arta traducerii, ci și în selecțiile operate, menționând că „Principalul criteriu de selecție al valorii ori al priorităților trebuie să fie cel al confirmării, al validării respectivei valori de către critica și istoria literară”. Așadar, un mare traducător, foarte cunoscut și apreciat în afara țării, recunoașteri de care beneficiază foarte puțini dintre confracții săi, foarte onest în raport cu zgomotul unora dintre aceștia, deși cu mai multe etaje decât unii dintre dâșii.

Cartea a doua, apărută la Tipo Moldova, este o selecție de autor din majoritatea volumelor publicate până în prezent, o ediție în limba franceză a unui poet francofon român. Cartea are în titlu o metaforă – *L'Âme de l'argile (Suflet de argilă)* – ce este foarte sugestivă pentru tematica generală, filosofică, a operei sale poetice. În loc de prefață, cum ne-a obișnuit deja, el așează un poem dedicat lui de către René Bonnet de Murlive, pe care-l voi cita în întregime, pentru că din acesta reiese prețuirea francezilor pentru încăpățânarea autorului de a traduce într-o limbă și o literatură care și-au pierdut din rolul lor de odinioară, respirând greu sub invazia brutală de englezisme, de a le păstra/ reda frumusețea și puritatea, de a scrie în numai această limbă, care nu este cea maternă: „Du côté de l' aurore,/ Où renaît la lumière,/ Au pays de Trajan,/ Latin indélébile:/ Un français impeccable,/ Écrit comme parlé,/ Plaît à l'œil, à l'oreille.// Un langage accompli/ Non pollué s'exprime,/ Avec la pureté/ De celui d'autrefois/ Qui devrait honte faire/ Au français d'aujourd'hui./ Que l'on préfère en France, / En ce temp d'indigence...// Ami de Galati,/ Cher Constantin Frosin: / Enseignez-nous l'amour/ Le respect de français/ Comme vous le savez”. Condiția sa de scriitor de expresie franceză a făcut ca majoritatea cronicilor despre opera sa poetică (evident și despre traduceri) să apară în spațiul Francofoniei și mai puțin în cel național, el deschizând astfel un nou drum, cel al poetului Europei unite, ce alege să scrie în una din limbile de largă circulație ale acesteia: franceza. Astfel se explică și apariția lucrării *Constantin FROSIN, Francophile*

roumain, la Luxemburg (Editura Poiêtês), în 2007, sub coordonarea lui Laurent FELS, lucrare în care sunt incluse cronicile scrise și publicate de personalități din acest spațiu. „Constantin Frosin își plasează textul într-un cadru metafizic unde lumina, printr-un procedeu alchimic din cele mai sublime – se metamorfozează în obscuritate și unde Nimic –ul devine Tot –ul.”- remarcă acesta. „Precum un Augustus al Poeziei, Frosin o transformă într-un act scurt, gratuit și un act ratat - ratat, dar reușit prin cei/cele despre care vorbește (el sau ceilalți), care sunt adesea actori sângeroși proiectați contra decorurilor prăbușite cu un mișcător și emoționant ansamblu de suspine.”- observă Jean-Paul Gavard-Perret. „Un stil foarte personal”- precizează Samuel Bréjar (în revista „Rimbaud”, nr. 8-9/1996), referindu-se la volumul *Pour de bon*). Alte asemenea aprecieri vin să fixeze poezia sa la locul pe care aceasta cu adevărat îl merită: „Constantin Frosin a sfârșit prin a fi francez” (Paul Van Melle, „Inédit Nouveau”, nr. 166/2002); „Constantin Frosin măsoară lumea și societatea de astăzi cu privirea unei înțelepciuni a celui care refuză să dispere atunci când oamenii devin mai puțin umani” (Paul Van Melle); „textele tale sunt de o incredibilă calitate” (Jean Sagittaire, președintele fondator al „Arts d’Oise”, 1993); „...această nouă operă, în care regăsim completa măiestrie a limbii franceze și a prozodiei „(Roland Le Cordier, președintele de onoare al Société des Poètes Français, 1999); Nu e de mirare, prin urmare, că René Bonnet de Murlive îl asemuie cu Jean Dorat, eruditul Pleiadei Franceze, numindu-l „Primul francofon din România, pentru care franceza este o altă limbă maternă, original poet, îndrăgostit de Franța și de limba franceză” (în: *Préface* la antologia *La Brigade*, Éd. Arcam, 2002), iar alții cu Laforgue etc.

Foarte dificil de deslușit în toate tainele sale, întrucât poetul Constantin Frosin e dublat de filosoful, esotericul, omul de cultură cu bogate lecturi, traducătorul Constantin Frosin, discursul său poetic nu poate fi încadrat într-o direcție anume, într-un curent sau orientare literară. Ceea ce se observă de la o primă și atentă lectură, este tocmai această așezare a lui dincolo de orice limitare, mai exact, în sfera libertății totale de exprimare și utilizare a limbajului poetic. Sensul profund al celor exprimate trebuie căutat în adâncuri, nu la suprafața adesea înșelătoare a cuvântului, ori aceasta presupune înarmarea cu instrumentele cele mai fine de analiză. Căci Constantin Frosin te poate înșela prin suprafețele versurilor lui, adâncimile însă scot la suprafață un poet fără niciun fel de complexe, de granițe lingvistice, un poet care aparține lumii.

Elegiac, clasic prin structură și educație, el creează un univers poetic de mare sensibilitate, muzicalitate și rafinament, balansând continuu între sobrietate și ludic, gândirea sa paradoxală fiind armătura de neclintit a acestora. Spațiile aparente pe care le cutreieră eul poetic sunt cele ale frumuseților senine, miraculoase, ale naturii, sau cele ale iubirii ca unic pansament și con de speranță a lumii aflată în degringoladă, tocmai pentru că nu poate vedea minunile ce se petrec în fiecare zi sub ochii ei, ci numai zgura. Întotdeauna însă ele sunt dublate de o încărcătură filosofică, uneori ezoterică. Căci tematica centrală a acestora e una existențială, metafizică. Timpul și curgerea sa, Infinitul și raportul cu Creatorul, Viața și Moartea, Realul și Irealul, Destinul și Hazardul, Aici și Dincolo, Iubirea și Iluzia, Golul creaționist-Golul interior, Dumnezeu și Creația Sa sunt dimensiunile filosofice ale poeticii

sale existențialiste. Este o poezie plină de speranță, de un umanism și o bunătate contaminante, dar, în același timp, o poezie gravă care te obligă la reflecție privind existența umană raportată la Divinitate. Topos -urile și simbolurile te poartă cu gândul spre alte lumi, pline de armonie și încântare, ce amintește de clasicii greci, dacă discursul poetic - lăsat să zburde în vers liber - nu ne-ar aduce în prezent, la toată neliniștea lumii în care trăim. Eul poetic e astfel mai totdeauna dedublat, dar nici Celălalt nu-și găsește locul, și atunci se întoarce în eul din care plecase, căci încrederea este mai totdeauna erodată de îndoială și vrea certitudinii. Ironia, autoironia, paradoxul, calamburul, parodia, jocul, ludicul, teatralizarea, umorul, nihilismul, interogația sfredelitoare sunt câteva din instrumentele poetice utilizate de acest Don Quijote al secolului nostru, ce caută cu obstinație sensul ultim al cuvântului, revelarea sensului lumii, manifestându-și, înainte de toate, setea de iubire și de cunoaștere. „O personalitate și o operă pline de fațete!” – cum afirma Catherine Bankhead¹. Intrat în jocul lui, îl descoperi, rând pe rând, sub diferitele sale măști poetice: romantic și afectat de iluzii, lucid și asediind realul, introspect și ironic, muzical și pictural, rece ca lama unui brici și rațional, duios și uman, religios și neliniștit. El plonjează din real în imaginar și invers cu o lejeritate dezarmantă, cele două dimensiuni pierzându-și adesea limitele, încât nu e deloc simplu să-l urmezi în plecările și revenirile sale. Oglinda, Umbra încadrează aceste evadări continue. Asemeni pictorului care intră și iese din tablou, el intră și iese din oglindă ca simbol al trecerii dintr-o dimensiune în alta. Topos -urile poeticii sale nu sunt legate de un spațiu anume, ele fiind cele generale ale umanității. Sonete sau poeme lungi cât un volum, haiku-uri sau poeme în vers alb, versurile sale - meditații asupra existenței umane - ne invită într-un labirint plin de enigme. Disperat, acid, nihilist și debordând de încredere, interogativ-filosofic și exclamativ, retoric și incifrat, romantic și de o terifiantă luciditate, melancolic și gânditor profund și teatral, plin de entuziasm și golit de iluzii, el este preocupat continuu de problematica existenței umane. Imagini splendide și metafore rare sunt însoțite de o simbolistică cu largi semnificații: Stix, Charon, Infinitul, Destin, Cartea Destinului, Spațiu, Moartea, Paradis și Infern, Noaptea, Absența, Tristețea, Singurătatea, Paradisul pierdut, Marele Anonim, Apollo ș. a. - scrise cu majuscule. Titlurile volumelor, în traducere în limba română, reflectă prin metaforele ce le poartă, diferitele paliere ale liricii sale: poezie filosofico - metafizică, poezie existențială (*Cuvinte de trecere, Pe bune*), poezie filosofico-religioasă, moralistă (*Mai aproape de Dumnezeu ca niciodată; În căutare de înger;*), poezie filosofică de dragoste (*În timp ce te iubesc; După dragoste,; Unui suflet frumos*), poezie filosofico-ludică (*Poezii amuzante cu ticuri*), poezie-experiment (*Poeme sub-realiste*), poezie imnică (*Imn Armoniei*), poezie de omagiere (*Între lăută și marmură*).

Haiku-urile sale (volumele: *Ikebana în firimituri, Mai aproape de Dumnezeu ca niciodată; Cocoșată, interogația*) - adevărate poeme aforistice, bijuterii foarte fin lucrate („*Quelles sont ces ténèbres / qui se tiennent derrière la vie ? Quelque ombre au tableau...*”; „*Toujours en attente / jamais éternelle, / la vie s'égare au passage*”, „*Fêlé, le doute / s'arrache au provisoire, / mais colle davantage aux certitudes*”, „*L'arbre se fait brouillard /*

¹ „Art et poesies de Touraine”, nr. 168, 2002.

la route se recouvre d'impasses, / mon âme, de déserts ") -, i-au adus unele dintre cele mai elogioase aprecieri. „Stăpânirea limbii franceze îi permite să se joace cu cuvintele: le plasează, asociază, descompune.... Căci este vorba, într-adevăr, de o muncă de giuvaergiu”- notează Joël Conte în *Prefața* la antologia *En quête de l'ange* (Editura Pallas, Focșani, 2004);,, Autor al unei serii de haïku-uri moderne, unde gândurile profunde, ideile, zboară din pagină în pagină” - sesizează Michèle Pichery (directorul revistei, „École de la Loire”, 1994). Roberto Pasanisi (directorul revistei „Nuove Lettere”), referindu-se la volumul *Bossue, l'interrogation*, remarcă extraordinara muzicalitate a versurilor, cu efecte de polifonie, ce-l apropie de Verlaine și simbolism, un simbolism dual însă, ontologic și metafizic: „Muzicalitatea verlaineană a versului, bogata substanță existențială și filosofică a temei, a problemelor abordate, aerul de ușurință în dictare conspiră pentru a face din acest volum o mică bijuterie, o gingașă floare de seră din bogata grădină a poeziei franceze contemporane. „Dorința de Absolut, de revelare a aceluia Tată Atotcreator, ce pare absent, indiferent față de creația Sa, străbate toate interogările și frământările existențiale ale eroului poetic („Peut-on se dire seul/ Tant que Dieu est là?/ Sur quoi Veille l'Eternité?”; „L'Homme... se trompe-t-il/ de vie ou de Mort?/ Dieu fait la sourde Oreille”).

Poezia de dragoste este un alt teritoriu de rezistență a liricii lui Constantin Frosin. Este o iubire marcată de trecerea timpului („temps raté”, temps manqué”), de trecerea propriei vieți a eroului poetic („ma vie passée”), de melancolie și singurătate, căci iubita rămâne prinsă în ireal și iluzie. Setea lui de iubire („soif d'aimer”) se transferă astfel în alt plan, cel astral. Oglinda nu mai cuprinde cele două chipuri împreunate („C'était écrit ?.../ Une couche de glace/ sépare nos deux miroirs”- *En queue de piano*). Cântecele sale de iubire au uneori toate ingredientele romantismului sau simbolismului, absența iubitei multiplicându-se în mii de fațete (*Est-ce vrai que c'est faux?*), eroul poetic sfârșind golit de speranță, se retrage în sine, trecând într-o altă dimensiune („je sombre / où règne l'Ombre”- *Pour deux sous*). Dialogul cu Celălalt Eu e o formă de a ieși și evada din real, formula utilizată fiind una imperativă („Va ton chemin / me dit l'Autre // Va ton chemin / à l'encontre du Destin”- *Licencement*), finalul fiind cel cunoscut-necunoscut (Qui va là? / surgit le holà / À l'autre bout / la fin de tout”- *Après coup*). Eroul poetic nu-și iartă înfrângerile, drept care se privește cu ironie, își șfichiuiie orgoliul („Narcisse vieillard”). Imaginea Corbului poesc este magistral prinsă într-un poem intitulat *C'était comme hier* („Hier soir (je n'étais plus ce monde) / Dans mes orbites creuses s'engouffra / Un vol de corbeaux. Leur plan immonde / Visait à mettre à mort la foi”), simbolistica sa rămânând aceeași: croncănitul amenințător al sfârșitului, al Trecerii spre care ne îndreptăm cu toții. Așadar, o poezie de dragoste cu puternice accente metafizice.

Omagiul adus lui Brâncuși prin volumul *Entre le luth et le marbre* se încadrează foarte bine proiectului poetic frosinian așezat în plan larg universal, căci toate sculpturile-idei din planul creației inegalabilului sculptor devin idei-simbol în creația sa poetică. El privește toată această simbolistică din perspectivă filosofică, conotațiile găsite fiind de mare profunzime a gândirii și de subtilă liricitate. Brâncuși, numit, „Poète-Sculpteur”, este artistul care deține arta de a prinde lumina și a o face captivă în opera sa, care reface drumul imens al Genezei (*La rosée en prend de la graine*). Simbolistica utilizată te poartă în lumi mitice: Masa Tăcerii

(„Table du Silence”) - Casă în Absolut („On célèbre ceux qui n’ont eu peur de mourir”- *La pierre qui parle*; „Nous montre que vivants et morts sont à l’étroit”- *Facettes de la chimère*), dar și locul de unde vin și pleacă muritorii spre alte dimensiuni; Coloana Infinitului (Colonne sans Fin) – desfiderea Infinitului; soarta noastră ce tinde spre dimensiuni astrale („Supporte le Ciel, illumine la Verité”- *Des hauts et des bas*); Poarta Sărutului („Porte du Baiser”), dincolo de care, de o parte se află Paradisul, de cealaltă, Infernul („Son seuil a pour fondement le centre de la Terre / C’est à nous d’accepter ou non l’Infini”- *De part et d’autre*); Pasărea („L’Oiseau”) – zborul spre alte dimensiuni, astrale („le vol sacré / Vers le Paradis des Hommes, où tout est beau”- *En quête de soi*), dar și pana poetului, inspirației.

Reputat scriitor francofon, traducător, cărturar, fondator de publicații și de instituții cu profil francofon, neobosit susținător al unor idei culturale de integrare europeană prin valorile proprii fiecărei nații, Constantin Frosin face și reface, cu migală și încredere, noi punți ale României spre lume, spre acea Europă unită în care diferențele sunt zestrea pe care fiecare țară, cu atât mai mult România, le adaugă la patrimoniul cultural și literar general al acesteia, îmbogățindu-l. Laurent Fels (poet, critic literar, profesor la Universitatea din Luxemburg, membru al Academiei Europene) îl consideră, pe bună dreptate, „apărător al Francofiliei” ce „trudește pentru abolirea frontierelor literare și culturale în lume, care practică încă, foarte adesea, segregarea”, iar René Bonnet de Murlive „O eminentă personalitate a României, cunoscută în Franța și în tot spațiul Francofoniei” (....).